

Odrowąż-Pieniążek, Janusz

Muzeum Adama Mickiewicza w Stambule

Muzealnictwo 30, 95-101

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przypisy

- ¹ G. Langendorf, E. Schuster, R. Wagenführ Rohholz VER Fehrbuchverlag, Lipsk 1972.
- ² E. Popowska, M. Matejak, Wpływ klimatu na wilgotność drewna w zbiorach muzealnych. „Muzealnictwo” 1983 nr 26/27 s. 128—133.
- ³ R. Keylwerth, Praktische Untersuchungen zum Holzfeuchtigkeits — Gleichgewicht. Holz als Roh — und Werkstoff t. 27: 1969 nr 8 s. 285—290.
- ⁴ P. Borysiewicz, Klimatyzacja pomieszczeń muzealnych. „Muzealnictwo” 1983 nr 26/27 s. 122—127.

Ewa Popowska

Katarzyna Wróblewska

Le climat des locaux en fonction des déformations des objets en bois

Le bois change lorsque son humidité change (passant de l'état tout à fait sec à l'humidité d'environ 28%) dans tout l'espace des humidités hygroscopiques. On peut considérer, à peu d'erreurs près, que la relation entre l'humidité du bois et le changement de ses dimensions est de caractère linéaire. Dans le climat polonais l'humidité du bois change en espace d'une année dans les locaux chauffés par poêle ou par chauffage central. Les baisses de l'humidité relative

de l'air en hiver et, en conséquence, de l'humidité du bois, provoquent souvent des dégâts tels que: crevasses, détachement de la polychromie ou du mastic etc. Les musées se défendent en humidifiant les locaux ou en les asséchant en été. Le mieux serait de maintenir les objets en bois à une humidité constante, si possible, même un peu plus basse que l'idéale.

Janusz Odrowąż-Pieniążek

Muzeum Adama Mickiewicza w Stambule

Dom, w którym 26 listopada 1855 r. umarł Adam Mickiewicz i gdzie — do chwili eksportacji, 30 grudnia 1855 r., spoczywały zwłoki Poety — stał się miejscem otaczanym czcią zarówno przez Polaków mieszkających w Turcji, jak i odwiedzających stolicę państwa Otomańskiego. Władysław Mickiewicz, najstarszy syn Poety, miejsce to odwiedził już w 1861 r., o czym donosiła „Biblioteka Warszawska” w tomie II z maja tegoż roku: *Domek w Konstantynopolu, w którym autor „Wallenroda” życia dokonał, zamieszkały jest obecnie przez rodzinę muzułmańską, tyle względna, że pozwoliła synowi obejrzeć wszystkie części ostatniego mieszkania ojca*¹. W pierwszym tomie Pamiętników tak o tych odwiedzinach pisze sam Władysław Mickiewicz: *Stary drogman, Polak, który był świadkiem rzezi janczarów,*

*poprowadził mnie do domu, w którym umarł mój ojciec. Uliczka wąska, dom pospolity, wynajęty jakiemuś Ormianinowi*². Dom ten, drewniany, uległ pożarowi, który strawił większą część dzielnicy Pera w 1870 r. Stojący do dzisiaj, murowany, wzniesiony został kilka lat później. Petersburski „Kraj” z 19 października (1 listopada) 1901 r. przytacza list Towarzystwa Polskiego Wzajemnej Pomocy i Dobroczynności z Konstantynopola, w którym „pp. prezes i sekretarz Towarzystwa”, od 1848 r. zamieszkali w Stambule obstarują przy tym, że kamienica stojąca na miejscu spalonego w 1870 r. domu drewnianego, w którym umarł Mickiewicz ma nie mniejsze pamiątkowe znaczenie niż dom spalony. Dlaczego? Albowiem *dzisiejszy budynek wzniesiony jest ściśle według planu starego, spalonego budynku — na*

1. Dom-Muzeum Adama Mickiewicza w Stambule przy ulicy Tatli Badem. Stan po otwarciu ekspozycji.

1. La Maison-Musée d'Adam Mickiewicz à Stamboul, rue Tatli Badem, à l'époque de l'inauguration de l'exposition.

co my, starzy, możemy złożyć przysięgę, a co stwierdził w ubiegłym roku konsulat austriacki³. Odtworzenie jest do tego stopnia ściśle, że nawet rozkład pokojów identyczny, a panowie stojący na czele Towarzystwa zaręczają, iż Mickiewicz umarł w pokoju, znajdującym się po lewej ręce od głównego wejścia.

„Biblioteka Warszawska” w 1884 r. cytuje list Marcina (?) Ratyńskiego, który w języku francuskim został zamieszczony w „Bulletin littéraire et scientifique” (nr 19—20 XI 1883) Stowarzyszenia dawnych uczniów Szkoły Polskiej w Paryżu — w „Bibliotece Warszawskiej” fragment ów zacytowany jest po polsku: *Jedyną pamiątką po wieszczu naszym [...] pozostał tylko grunt, na którym umarł i ulica nazwana ulicą Adama. Mój ojciec kazał zbudować nowy dom na miejscu dawnego i położyć nad głównymi drzwiami tablicę pamiątkową*⁴.

Przemysłowiec — biznesmen Henryk Gropler w liście do Władysława Mickiewicza z 19 marca 1887 r. przedstawił dokładnie sprawę odbudowy spalonego domu: *Pożar ogromny, niszcząc 3/4 miasta Pery, zrównał z ziemią i ten pamiętny dom. Było moim zamiarem i moim staraniem, ażeby ten kawałek ziemi spod tego domu nabyć na pamiątkę narodową, ale do tego potrzeba było odczekać, aż się municypalność turecka zdecyduje dojść do uregulowania ulic po pożarze aż do tej odleglejszej części miasta, co trwało lat dziesięć. Pozostawał w moim obowiązku przez lat dwadzieścia pięć, do prowadzenia mojej eksploatacji w Azji mniejszej pan Józef Ratyński. [...] Jemu więc poleciłem kupienie tego gruntu za moje pieniądze, z tym wyraźnym zastrzeżeniem, ażeby go otoczył sztachetami, ażebyśmy potem mogli na tym próżnym placu postawić jakiś odpowiedni pomnik lub kolumnę z moich marmurowych wyłomów pandermańskich. Wtem zawiódł mnie Ratyński dając się powodować wpływowi swojego otoczenia, czy może w celu spekulacyjnym, bo udało mu się kupić za cenę dość niską [...] Dosyć, że zwichnął Ratyński moją myśl pierwotną, nabył grunt na swój rachunek i pospieszył się wybudować murowany do wynajmowania dom, zatem jest on dziś własnością jego spadkobierców, to jest rodziny Józefa Ratyńskiego zmarłego w roku 1885*⁵.

Warto też odnotować, że „Wiadomości Codzienne” z 1909 r. podają, iż wedle słów wdowy po Ratyńskim, córki wychodźcy z 1831 roku, Jana Górczyńskiego, zamieszkałego w okolicach Piotrkowa, z zawodu stolarza. Górczyński gdy dom, w którym zmarł nasz Adam spalił się, nabył plac po nim i wystawił niewielki dwupiętrowy domek, nad którego drzwiami umieścił tablicę marmurową z napisem, przez czas uszkodzonym⁶.

Tablica ta istnieje do dzisiaj i przeczytać można na niej dwujęzyczny, polsko-francuski napis:

NAPAMIATKE POSTAWIONY TENDOM
NATEM MIEJSCU GDZIE 26 LISTOPADA
1855 ROKU UMARŁ ADAM MICKIEWICZ
EN CETTE PLACE MOURUT LE
26 NOVEMBRE 1855 ADAM MICKIEWICZ
POETE POLONAI

Po lewej stronie fasady wyryto potem nazwę ulicy „Adam sokak” ku czci Mickiewicza *nazwiska bowiem wszystkich ulic w Pera dane były przez inżynierów polskich, a ci nazwali ulicę Adama na pamiątkę wielkiego poety Mickiewicza*⁷ — pisał Ratyński.

W 1891 r. zrodziła się myśl wykupienia tego domu o co wystąpiło Stambulskie Towarzystwo Polskie Wzajemnej Pomocy i Dobroczynności, zaś w 1902 r. lwowskie podówczas Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza wydało odezwę w sprawie zbiórki publicznej. Myślano stworzyć tam kolonię dla emigrantów polskich oraz muzeum pamiątek polskich na Wschodzie. Przy pomocy krakowskiego środowiska akademickiego zebrano nawet potrzebną sumę. Ratyńscy zażądali jednak ceny tak wysokiej, że zamiary spęły na niczym.

W 1909 r. przed domem Mickiewicza zorganizowano uroczystość ku czci Polaków-ochotników poległych podczas wojny krymskiej, a inicjatorem obchodów był turecki Komitet Jedności i Postępu. Po nabożeństwie w Kościele Najświętszej Marii Panny zatrzymał się tu pochód kroczący z polskimi i tureckimi sztandarami. Na murze domu odsłonięto drugą tablicę pamiątkową w wersji polskiej i francuskiej o następującej treści: *Poeta i wielki patriota polski Adam Mickiewicz, przyjaciel Turków. Komitet Turecki Jedności i Postępu, 10 lipca 1909 roku.* Tablica ta nie zachowała się. Właściciel domu, Marcin Ratyński powitał zgromadzonych, przemawiał też Salaheddin w imieniu Komitetu Młodotureckiego, wreszcie złożono ofiarę z barana ku czci Adama Mickiewicza i rozdano zebrany podobizny Poety.

Trzecią tablicę wmurowano w 1933 r. Fundatorami byli Polacy mieszkający w Stambule

1855—1933
**NASZEMU
 WIESZCZOWI
 ADAMOWI MICKIEWICZOWI
 POLACY W STAMBULE**

Poniżej ten sam tekst po turecku, powyżej — medalion z popiersiem Poety.

Idea utworzenia muzeum w domu śmierci Mickiewicza zrealizowana została w 1955 r., w ramach obchodów stulecia zgonu Poety. Pod patronatem Ministerstwa Kultury i Sztuki, Muzeum Adama Mickiewicza w Warszawie przy-

gotowało wówczas ekspozycję, a pracami realizacyjnymi kierował prof. dr Zdzisław Żygulski (jun.) z Muzeum Narodowego w Krakowie. Wmurowana została wówczas czwarta tablica.

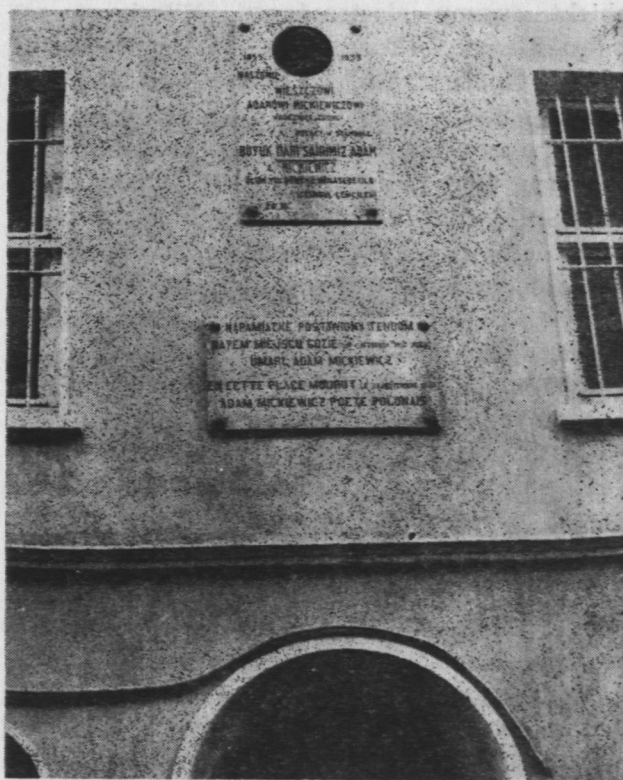
1855—1955

MUZEUM

**OTWARTE W SETNĄ ROCZNICĘ ŚMIERCI
 ADAMA MICKIEWICZA
 WIEKIEGO POETY POLSKIEGO**

W krypcie zaś, gdzie przez miesiąc spoczywała trumna z ciałem Mickiewicza, wmurowano krzyż i płytę z napisem:

**MIEJSCE
 CZASOWEGO
 SPOCZYNKU
 ADAMA MICKIEWICZA
 26 LISTOPAD 30 GRUDZIEŃ 1855**

2. Dwie tablice pamiątkowe nad wejściem do Domu-Muzeum Adama Mickiewicza w Stambule.

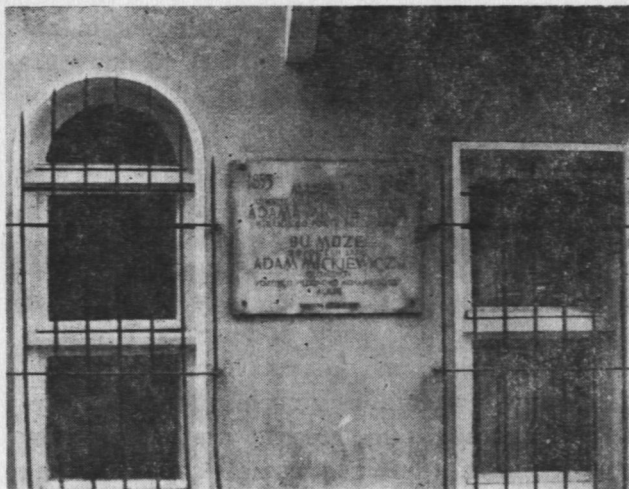
2. Deux plaques commémoratives au-dessus de l'entrée à la Maison-Musée d'Adam Mickiewicz à Stamboul.

Ekspozycja ta, złożona głównie z plansz fotograficznych i kilku kopii malarskich, funkcjonowała do 1977 r. Niestety warunki panujące w tym domu będącym ciągle w rękach pry-

watnych, doprowadziły wystawę do oplakanego stanu o czym informowali zwiedzający ją turyści, alarmowała prasa: *Wchodzę do narożnego domu przy Tatlibadem Sokagi, gdzie mieści się obecnie muzeum Mickiewicza [...] Odnoszę wrażenie przykre, by nie rzec po prostu — przygnębiające. Wnętrze budynku jest ruderowate, prymitywne [...] Czas najwyższy, by budynek przy Tatlibadem Sokagi poddany został gruntownemu remontowi. Czas też zadbać o poziom artystyczny ekspozycji, o nadanie jej odpowiedniej rangi³. Inna opinia: Sam fakt istnienia Domu Mickiewicza przesłania zwiedzającym jego oplakany stan, ubogość i przestarzały charakter ekspozycji³.*

W tym okresie sytuacja budynku przedstawiała się następująco: właściciel domu, Karol Radziwonowicz zmarł w 1975 r. przekazując obiekt swemu siostrzeńcowi, Włochowi zamieszkałemu w Turcji p. Gianetti. Do końca 1976 r. Konsulat PRL w Stambule miał z nim umowę na dzierżawę domu, natomiast na 1977 r. umowa już przedłużona nie została. W lipcu tego roku p. Gianetti wypowiedział formalnie umowę dzierżawną. Muzeum więc zamknięto, a właściciel zamierzał dom sprzedać osobom trzecim. Na skutek działań strony polskiej, tureckie Ministerstwo Kultury, Biuro Przewodniczącego Wysokiej Komisji do spraw Zabytków Nieruchomych i Pomników w czerwcu 1977 r. uznało budynek za zabytkowy. Oznaczało to, że nie wolno go rozebrać. Wedle kwalifikacji strony tureckiej nie uznano go jednak za zabytek architektury.

W 1978 r. z ramienia Ministerstwa Kultury i Sztuki PRL odwiedzili Stambuł inż. arch. Zbigniew Okuniewski, Naczelny Inżynier PP PKZ oraz inż. Tadeusz Stuszewski również z PP PKZ. W sprawozdaniu alarmowali: *Obiekt pozostaje bez opieki, nie sprzątany od roku, brudne pomieszczenia, pełno kurzu, pajęczyny, zacieki na ścianach i sufitach oraz duże ubytki tynku stwarzają przygnębiające wrażenie. Z inicjatywy Konsula Generalnego PRL w Stambule zabezpieczono i przeniesiono z „Muzeum” niektóre eksponaty oraz na bieżąco naprawione są zamki i wstawiane szyby, często wybijane przez miejscową ludność. Obaj inżynierowie sporządzili kosztorys remontu budynku, wykonali pomiary dla jego inwentaryzacji itp.*

3. Tablica pamiątkowa z roku 1955.
3. La plaque commémorative de 1955.

Dopiero jednak podpisanie w Ankarze 9 lutego 1979 r. Protokołu o współpracy kulturalnej i wymianie naukowej pomiędzy Republiką Turcji a Rządem PRL na lata 1979/1980 ruszyło sprawę z miejsca. Rząd Republiki Turcji wykupił budynek od Gianettiego powierzając go Muzeum Sztuki Tureckiej i Muzułmańskiej w Stambule (Türk Islam Eserleri Muzesi), które od razu zabrało się do remontu. Piszący te słowa odwiedził Stambuł z wicedyrektorem Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków inż. arch. Jackiem Cydzikiem w grudniu 1981 r. Stwierdziliśmy zaawansowanie robót prowadzonych pod kierunkiem inżynierów architektów Samiha Rifata i Aydina Yamanera. W latach 1982—1984 odwiedzali Stambuł m.in. w sprawie otwarcia Muzeum Mickiewicza: naczelnik DWKZ Ministerstwa Kultury i Sztuki Barbara Mroczek, wicedyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków prof. dr hab. arch. Krzysztof Pawłowski, prof. dr hab. arch. Olgierd Czerner — dyrektor Muzeum Architektury we Wrocławiu, a także bezpośredni realizatorzy z ramienia Muzeum Literatury: inż. arch. Witold Błażejowski, projektant i autor opracowania nowej ekspozycji, oraz kustosz Muzeum Literatury Wojciech Chmurzyński — komisarz wystawy.

Powstały problemy przede wszystkim natury konserwatorskiej: dom był ciągle zawilgoceny, konieczne było więc zainstalowanie centralnego ogrzewania. Uporano się z tym, choć

nie całkowicie i we wrześniu 1984 r. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie przystąpiło do montażu wystawy.

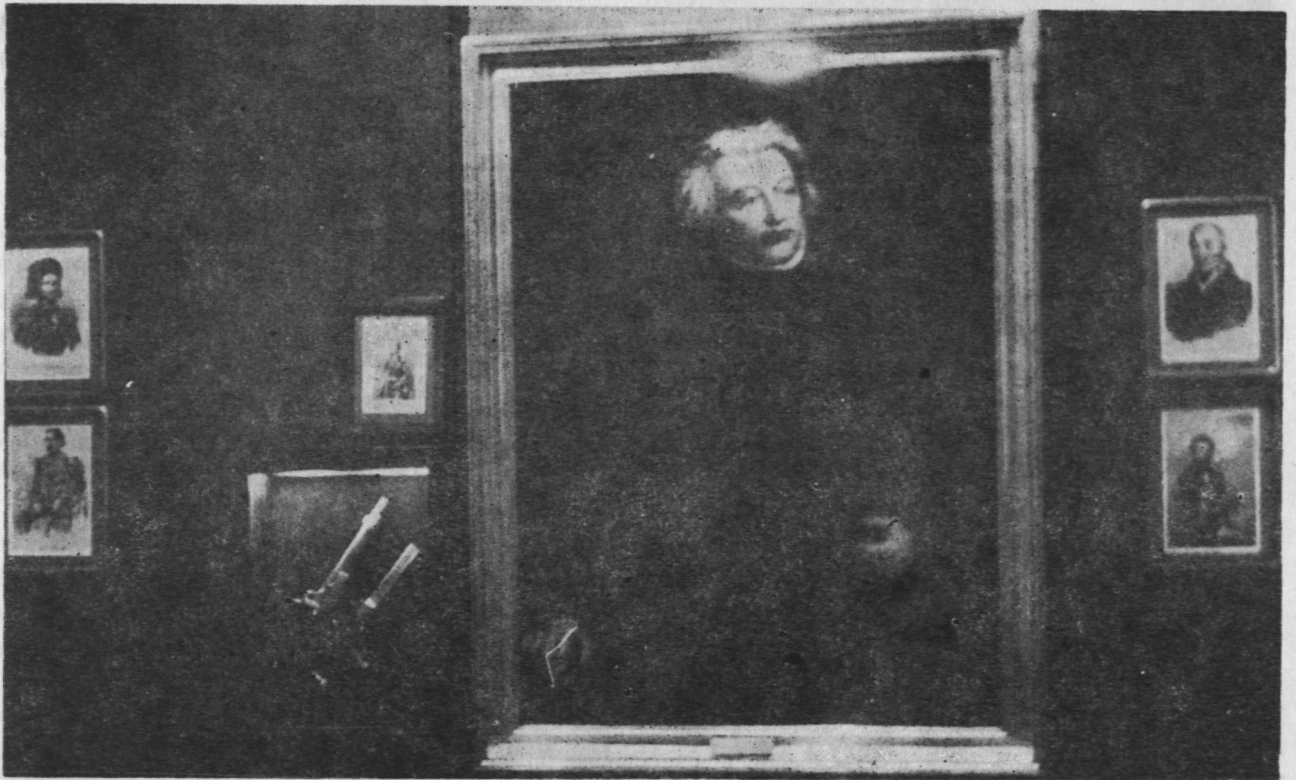
Zrealizowana została wedle scenariusza opracowanego przez kustosz Halinę Natuniewicz. Podkreślono rolę Mickiewicza jako wielkiego poety romantycznego, szermierza wolności Polski i wolności ludów Europy, a także zwrócono szczególną uwagę na okres pobytu Mickiewicza w Turcji. Trzy salki ekspozycyjne na drugim i pierwszym piętrze oraz kryptę w podziemiu zagospodarowano w następujący sposób. Salka pierwsza w ciągu ekspozycyjnym na drugim piętrze ze schodów po lewej stronie (po prawej znajduje się nieduży taras, gdzie ustawiono popiersie Adama Mickiewicza dłuta Ewarysta Zbąskiego z około 1898 r. w brązie) zatytułowana została „Wielki Poeta Romantyczny” i ukazuje inspiracje pierwszej romantycznej twórczości łączące się z biografią Mickiewicza, a więc: tradycje historyczne i rycerskie ziemi rodzinnej, elementy kultury i obyczajowości ludowej, problemy społeczne, miłość do Maryli Wereszczakówny, znalazło się tu także dwutomowe wydanie *Poezji* z lat 1822—1823 będące pierwszym manifestem poetyckim Mickiewicza, a jednocześnie punktem zwrotnym w historii literatury polskiej. Drugi zespół ekspozatów ukazuje wzrost sławy Mickiewicza, który zdobywa równorzędną pozycję wśród wielkich romantycznych poetów europejskich: Byrona, Goethego, Schillera i Puszkina poprzez nowe tomy *Poezji* publikowane w Petersburgu, Paryżu i Poznaniu. Trzecia grupa ekspozatów prezentuje *Pana Tadeusza* jako szczytowe osiągnięcie w sztuce poetyckiej Mickiewicza.

Niektóre ekspozaty ważne dla tej części biografii Mickiewicza, która wyraźnie kształtowała jego twórczość, zostały wyodrębnione plastycznie w formie diapoztywów: widok Zaosia, domu rodzinnego w Nowogródku, Uniwersytet Wileński, Tuhanowicze, portret Maryli Wereszczakówny, czy rycina przedstawiająca przemarsz wojsk Napoleońskich przez Nowogródek w 1812 r. Ekspozatem najbardziej reprezentatywnym dla tej sali jest olejna kopia jednej z wersji słynnego obrazu Walentego Wańkowicza, romantycznego portretu Mickiewicza zatytułowanego „Na Judahu Skale” z 1828 r.

oraz odlew w brązie popiersia Poety wykonanego w 1835 r. przez Dawida d'Angers.

Sala druga znajduje się na pierwszym piętrze. Jej nazwa: „Szermierz wolności Polski i wolności ludów Europy”. Rycina pt. „Kołacz polski” nawiązuje do kwestii niewoli Polski. Rysunek Wańkowicza „Za kratą” i mapa dróg wygnańczych ukazują rezultaty młodzieńczych, patriotycznych wystąpień Mickiewicza. Ten ciąg problemowy zamyka duża fotografia paryskiego pomnika przedstawiającego symbolicznie Mickiewicza jako pielgrzyma obok czasopisma „Pielgrzym Polski” redagowanego przez Poetę w 1833 r. Zaakcentowano następnie wykłady Mickiewicza w *Collège de France*, udział w ruchach rewolucyjnych Wiosny Ludów, Legion włoski, „Tribune des Peuples”. Przyjmując klucz biograficzny, podobnie jak w sali pierwszej, wyodrębniono tu w formie diapoztywów rysunek „Mickiewicza na tle krat więziennych”, graficzną „Mapę dróg więziennych Poety” oraz rysunek „Mickiewicz przemawiający we Florencji”, a także „Kołacz polski” czy sceny z Powstania Listopadowego. Ważnymi ekspozatami są w tej części wystawy dwa portrety Mickiewicza z okresu Wiosny Ludów autorstwa K. Saskiego i A. Kamińskiego.

Sala trzecia na pierwszym piętrze to „Pobyt Adama Mickiewicza w Turcji”. Jest to kontynuacja problematyki zarysowanej w drugiej sali. W okresie wojny krymskiej w 1855 r. Poeta podjął nową misję polityczną pod pretekstem działalności naukowo-literackiej. Pobyt Mickiewicza w Turcji zakończony śmiercią Poety został przedstawiony szczegółowo. Wykorzystano wszystkie dostępne ekspozaty związane zarówno z ostatnią misją polityczną Mickiewicza, jak również z jego życiem w Stambule, śmiercią i pogrzebem. W tej sali akcentowany został tekst „Rozkazu dziennego generała Władysława Zamoyskiego do Dywizji Kozaków Sułtańskich” z 12.XII.1855 r. zawiadamiającego o śmierci Adama Mickiewicza. Świetna kopia olejnego portretu pędzla Henryka Rodakowskiego przybliżyły twarz Mickiewicza z tych lat. Tkanina i broń turecka stanowiły realne akcesoria epoki oryginalne zaś grafiki z książki Michała Czajkowskiego (*Sadyka-Paszy*) *Kozaczyzna w Turcji* ukazują śró-

4. Fragment sali III „Pobył Adama Mickiewicza w Turcji”. Kopia znanego portretu pędzla H. Rodakowskiego, para pistoletów, litografie przedstawiające sultana Abdülmecita Omera Paszy, Michała Czajkowskiego. Ks. Adama Czartoryskiego i Władysława Zamoyskiego.
4. Fragment de la salle III, „Le séjour d'Adam Mickiewicz en Turquie”. Copie du portrait connu peint par H. Rodakowski, 2 pistolets, les lithographies représentant le sultan Abdülmecita Omer Pacha, Michel Czajkowski, le prince Adam Czartoryski et Władysław Zamoyski (Fot. J. Janczewski 1—3; J. Odrowąż-Pieniążek 4)

dowisko żołnierskie, w którym obracał się Mickiewicz. W sali tej znalazły się portrety osobistości polskich i tureckich, z którymi Mickiewicz bezpośrednio czy też pośrednio był wówczas związany, a także — w diapozytywie — próba pisma sporządzonego alfabetem perskim przez Adama Mickiewicza z okresu pobytu w Turcji w 1855 r. Umieszczono w sali również jedną z nielicznych oryginalnych pamiątek — a jedyną w tym Muzeum — z okresu pobytu poety w Turcji, kałamarz tzw. turecki należący do Adama Mickiewicza. Po śmierci Mickiewicza jego rzeczy osobiste przewieziono do Francji, a wśród nich ten właśnie kałamarz. Przedmioty te odziedziczyła jego najstarsza córka Maria, później Tadeuszowa Gorecka. W 1978 r. Muzeum Literatury w Warszawie kałamarz ten, wraz z innymi licznymi pamiątkami, zakupiło w Paryżu od prawnuka Poety, Jerzego Goreckiego zmarłego w 1983 r.

Najbardziej autentycznym pomieszczeniem w

Muzeum jest krypta. Wedle tradycji znajduje się ona w miejscu, gdzie do 30 grudnia 1855 r. przechowywana była trumna ze zwłokami Poety oczekująca na skutek przedłużenia się formalności na przewóz do Paryża. Oprócz wmurowanej w 1955 r. i zachowanej do dziś marmurowej płyty pamiątkowej znajduje się tu krzyż obecnie zrekonstruowany. Miejsce to otaczano od dawna szczególnym szacunkiem. Znajduje się tu kopia maski pośmiertnej Mickiewicza, którą wykonano w Stambule 27 listopada 1855 r.

W pomieszczeniu poprzedzającym właściwą kryptę wyeksponowano w formie diapozytywów najbardziej znaczące pomniki Adama Mickiewicza w Polsce i na świecie oraz dwie rzeźby z brązu dłuta Xawerego Dunikowskiego. Dodać należy, że na klatce schodowej umieszczono medalion z głową Adama Mickiewicza autorstwa Leopolda Steinmana, z 1897 r. (brąz, drewno), kopię portretu Mickiewicza wykona-

ną przez J. Kwiatkowskiego (olej) oraz litograficzny portret Poety według obrazu Stanisława Heymana z 1897 r.

Wymienić tu trzeba kilka nazwisk osób, które do zrealizowania ekspozycji się przyczyniły na czele z panią Nazan Tapan-Olçer, dyrektorem Muzeum Sztuki Tureckiej i Muzułmańskiej w Stambule, którego oddział stanowi obecnie Muzeum Adama Mickiewicza. Opracowanie fotograficzne wystawy jest dziełem Adama Kaczkowskiego, prace graficzne wykonał Stanisław Puch. Jan Heydrich jest autorem plakatu oraz opracowania graficznego katalogu 2 wersje: polsko-angielska i turecko-francuska), opracowanego merytorycznie przez Wojciecha Chmurzyńskiego i Halinę Natuniewicz.

Uroczyste otwarcie Muzeum nastąpiło 4 października 1984 r. Przemówienia wygłosili: Mi-

nister Kultury i Turystyki Republiki Turcji, Mükerrrem Taşcıoğlu oraz Minister Kultury i Sztuki PRL Kazimierz Żygulski w obecności władz miejskich Stambułu oraz licznej grupy przedstawicieli wsi polskiej nad Bosforem — Adampola-Polonezköy z seniorką, liczącą ponad 90 lat p. Zofią Ryży. Dopisała również publiczność dzielnicy Jenisehir dodając uroczystości prawdziwie wschodniego kolorytu.

Wieczorem odbył się koncert w siedzibie Muzeum Sztuki Tureckiej i Muzułmańskiej ulokowanej od niedawna w odremontowanym pałacu Ibrahima Paszy, naprzeciw Błękitnego Meczetu. Regina Smendzianka rozpoczęła występ od utworów fortepianowych Marii Szymanowskiej, przyjaciółki, a zarazem teściowej Mickiewicza, następnie zaś grała utwory Chopina.

Przypisy

¹ „Biblioteka Warszawska” t. II: 1861.

² W. Mickiewicz, *Pamiętniki*. Warszawa 1926 s. 431.

³ „Kraj” 19.X.1901 nr 42.

⁴ „Biblioteka Warszawska” t. I: 1884.

⁵ W. Mickiewicz, *Żywot Adama Mickiewicza*. t. IV: 1896 s. 439—440.

⁶ „Wiadomości Codzienne” 1909 nr 112.

⁷ „Biblioteka Warszawska” t. I: 1884.

⁸ M. Nowak, *Muzeum? Tak. Ale nie takie*. „Tempo” 1975 nr 35.

⁹ E. Boniecka, *Gorzkie migdały*. „Perspektywy” 28 XII 1973.

Janusz Odrowąż-Pieniążek

Le musée d'Adam Mickiewicz à Stamboul

La maison où Adam Mickiewicz mourut le 26 novembre 1855, la même où sa dépouille mortelle fut déposée jusqu'à la date de la levée du corps, le 30 décembre 1855, est devenue un endroit vénéré par les Polonais qui vivent en Turquie ou qui visitent la capitale de l'état ottoman. Ayant brûlé en 1870 pendant l'incendie du quartier Pera, elle fut reconstruite en briques d'après l'ancien modèle en bois. Une plaque commémorative y fut placée et on y organisait les solennités polono-turques, comme par exemple, en 1909, celle en honneur des volontaires polonais morts pendant la Guerre de Crimée. Une nouvelle plaque, qui n'existe plus aujourd'hui, y fut murée alors et, en 1933, une troisième, polono-turque, portant le médaillon de Mickiewicz. En 1955, pour le 100-ème anniversaire de la mort du Poète, une quatrième inscription fut ajoutée, annonçant le Musée Adam Mickiewicz, créé à l'intérieur de la maison. L'exposition, composée de photos et de quelques copies de tableaux, exista jusqu'en 1977. En 1979, le Gouvernement de la République de Turquie racheta le bâtiment et les travaux de rénovation y furent commencés. En 1984, une nouvelle exposition, pré-

parée par le Musée de Littérature Adam Mickiewicz, de Varsovie, fut ouverte dans la maison refaite à neuf. Elle fut réalisée d'après le scénario de Mme Halina Natuniewicz, Conservateur en Chef du Musée de Littérature à Varsovie, avec la participation de Mr. Wojciech Chmurzyński, commissaire de l'exposition, et de Mr. Witold Błazejowski — arrangement artistique. Tout en attirant l'attention sur le séjour d'Adam Mickiewicz en Turquie, on y souligne son rôle comme poète romantique de grande envergure, militant inconditionnel pour la liberté de la Pologne et des peuples européens.

La pièce la plus originale du Musée est la crypte où se trouvait le cercueil d'Adam Mickiewicz. Depuis longtemps cet endroit était entouré d'une considération particulière. Aujourd'hui, on y trouve une plaque commémorative avec une croix et la copie du masque mortuaire du Poète.

L'inauguration solennelle du Musée eut lieu le 4 octobre 1984. Les discours furent prononcés par le Ministre de la Culture et du Tourisme de la République de Turquie et par le Ministre de la Culture et de l'Art de la République Populaire de Pologne.